

Анастасія УЛЬЯНЧЕНКО
курсант ФПФПД

Дмитро ТІНІН
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки, майор поліції
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:
Володимир ТИМОФЄЄВ
старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

МОВНІ ПРОЦЕСИ У СУСПІЛЬСТВІ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Нині у світі дедалі актуальнішими стають проблеми взаємодії мови та суспільства. На сьогодні, особливо актуальним є визначення ролі мови під час російсько-української війни. Мовні процеси мають неабияке значення у процесі державотворення в умовах війни.

На сьогоднішній день мова не просто відображає світ людини та її культуру. Найважливіша функція мови полягає в тому, що вона зберігає культуру і передає її з покоління до покоління. Саме тому мова грає таку значну, щоб не сказати вирішальну роль у формуванні особистості, національного характеру, народу, нації. Крім цього, мова відображає менталітет народу. Те, що властиве тій чи іншій національності, неодмінно позначиться і мовою.

Мова не лише зберігає культурну спадщину, а й відображає всі зміни, що відбуваються у житті його народу. Саме у мові народу зберігається вся його самобутність та історія. За тим, до якого слова було винайдено найбільше синонімів, можна сказати, що за слово було для них найважливішим, наприклад, кожна епоха у житті народу створювала ще більше нових слів, які, своєю чергою, накладали певний відбиток на літературу та мистецтво [1].

Якщо запитати деяких російських націоналістів, українська – це зовсім не мова. У 1863 році міністр внутрішніх справ Росії Петро Валусєв заявив, що «окремої української мови («малоросійської») ніколи не було, не існує і не буде». За іншою цитатою, приписуваною царю Миколі II, «Української мови немає, є лише малописьменні селяни, які говорять малоросійською». Але в лінгвістичній історії українська та російська виникли як різні мови зі спільної вихідної мови, якою розмовляли близько 500 року нашої ери, яку лінгвісти

називають «праслов'янською» [2].

Однією з головних мелодій путінської пропаганди завжди була думка про те, що українська мова є штучним діалектом російської. Незважаючи на своє давнє коріння, ця теза переслідувала Україну протягом усієї історії.

Мовні утиски сторіччями були одним із головних інструментів боротьби Росії проти України. З моменту приєднання праукраїнської держави — Гетьманщини — до проторосійського Московського царства вона неодноразово зазнавала утисків і заборон у різних російських державних утвореннях. В СРСР Сталін знищував мовознавців, які відходили від концепції тотальної асиміляції з батьківщиною. Натомість на українських землях силоміць нав'язували російську мову [3].

Як наслідок, після того, як Радянський Союз розпався і Україна проголосила незалежність у серпні 1991 року, багато українців, особливо на сході країни, продовжували щодня говорити російською. Через покоління це дозволило Путіну виправдати своє вторгнення в Україну в 2014 році, наполягаючи на тому, що він «захищає російськомовних», яких він завжди називав «російськими». Але президент Росії проігнорував простий факт: українська є єдиною державною мовою в нашій країні. Тепер Путін знову вторгся в Україну, цього разу в більш широкому масштабі, він стикається з несподіваними викликами.

В українському суспільному житті побоювання щодо примату російської чи української раніше призводили до конфліктів. У 2020 році відбулися гарячі дебати та протести щодо законопроекту, який скасовує положення про те, щоб 80% навчання в школі відбувалося українською мовою [4].

Зрештою, майже всі в Україні знають як російську (незважаючи на незначні винятки на заході), так і українську (незважаючи на незначні винятки на сході) досконало. Українська – мова освіти, кіно та розваг, її використовують у церквах, на телебаченні; коротше кажучи, вона є скрізь – тим більше останніми тижнями.

Цей відхід від російської мови ускладнив життя таємним російським силам безпеки. Це також ще раз довело, що Путін недооцінив Україну. Він очікував, що наша країна вклониться перед російським наступом. Він також не зміг визнати, що, незважаючи на його хибну історію, між Україною та Росією є деякі ключові відмінності, не в останню чергу в мові, яку ми використовуємо.

Відомо, що саме конфлікт ідентичностей лежить в основі нинішньої українсько-російської війни. І суть цього конфлікту полягає в тому, що росіяни не визначають права України на існування як окремої держави, оскільки не вважають українців окремою нацією [5].

Однак, під час повномасштабної війни, започаткованої Росією проти України, українська мова — не лише ознака національної ідентичності та показник громадянської позиції, а й інструмент боротьби з ворогом. Захищати свою країну від агресора можна не лише зброєю, а й словом.

Розвиваючи шаблонний наратив про «братські народи», сучасні російські політики й надалі роблять абсурдні заяви, мовляв, українська мова — штучна та примусово насаджена. Однією з головних цілей війни Росії проти України

нібито мав стати захист прав російськомовних. Майже за перші кілька тижнів після її початку соціологи фіксують небувале згуртування українців навколо захисту української мови. Що в цій ситуації чекає російська мова і як почувуються її носії в Україні?

Отже, практично всі українці знають і розуміють російську мову, а росіяни українську – ні. Незнання російськими військовими та диверсантами української мови – дієвий спосіб їх виявити. Збройні сили України офіційно повідомили, що українські військові спілкуються виключно українською, навіть неідеальною.

У соцмережах є безліч відео як українські військові, бійці територіальної оборони чи місцеві жителі перевіряють підозрілих осіб за допомогою українських слів чи висловлювань. Слово «паляниця» вже стало одним із мовних символів цієї війни: росіяни просто не можуть його правильно вимовити, а їхні медіа перекладають його як «клубника».

Сьогодні поширена в Україні легенда свідчить, що чимало російських диверсантів було викрито на блокпостах Збройних Сил саме тому, що не зуміли вимовити слово «паляниця» правильно. Мовляв, навіть російськомовні українці, якщо напружаться, то вимовити його можуть, а от росіяни – нізащо.

Секрет «паляниці» полягає в тому, що український звук «и» абсолютно відрізняється від російського. Він формується у зовсім іншій частині мовного апарату, і навіть у транскрипції позначається іншим значком. А м'який звук Ц – це давня відмінність української від решти слов'янських мов. Коли ці два фактори накладаються один на одного, то для людей, які не є носіями української, починаються великі проблеми.

Проте серед українців завжди було чимало людей, які вважають, що ні використання української у побуті, ні вміння правильно вимовити слово «паляниця» не є самодостатніми ознаками патріотизму чи любові до України.

Сьогодні свідоме використання української мови – це демонстрація громадянином лояльності до Української держави, своєї національної свідомості та самоідентифікації з українською нацією. Натомість, відмова від використання української в публічному просторі є свідченням несформованої чи іншої самоідентифікації. Громадяни, що зухвало демонструють неукраїнську самоідентифікацію та нелояльність до української мови, ніколи не будуть лояльні й до самої України, як національної держави.

Вже зараз ці тренди можна побачити у соцмережах. Десятки, якщо не сотні відомих людей, телеведучих, блогерів, які до цього часу публікували контент російською, перейшли на українську.

Отже, українська мова у всьому світі тепер асоціюється із опором, сміливістю, єдністю та свободою, у той час, коли російська – мова країни-агресора. Російськомовні українці ще до початку війни активно переходили на українську і продовжують це робити. Так вони висловлюють свою позицію проти агресора. Російську мову українці зараз використовують для того, щоб звернутися до ворога та деморалізувати його.

Таким чином, Україна має довгу історію глибоких мовних конфліктів. Уявлення про несправедливість та порушення мовних прав неодноразово

виникають як у російськомовних, так і серед носіїв україномовних. Мова є однією з найбільш чутливих точок протистояння в країні. Крім того, неправильне управління мовною політикою в воєнний час здатне утворити розрив між населенням. Зараз — історичний шанс для України назавжди позбутися будь-яких культурних зв'язків із Росією. Знати та берегти свою рідну мову — ось єдиний спосіб назавжди зберегти безсмертя свого народу, його силу та велич.

1. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: Монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.
2. Казакевич О. Валувський циркуляр 1863 року. // - URL: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2013/40/articles/11.pdf> (дата звернення 16.05.2022).
3. Танцюра В. І. Сталін і Україна. Вісн. Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2003. №603. Історія України. Вип. 6. С. 150-154.
4. «Мова має значення»: під Радою протестують проти мовного закону Бужанського URL: <https://nzi.theukrainians.org/mova-maye-znachennya.html> (дата звернення 16.05.2022).
5. Путін – Бушу: «Україна – не держава» URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/04/7/3410762> (дата звернення 16.05.2022).
6. Пароль «Паляниця». Що відбувається з російською мовою в Україні URL: <https://www.bbc.com> (дата звернення 16.05.2022).

Іван УСЕНКО

студент навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

А. КОРЕНЕВ

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових
дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СВОБОДУ ДУМКИ І СЛОВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Історія розвитку людства свідчить про те, що знаходження людиною прав і свобод, розширення їх номенклатури завжди ставали ареною гострих зіткнень між індивідом і державою. Добровільно й активно надавати соціальні блага і політичні свободи держава не прагнула ніколи. Всі нині існуючі права людини, закріплені в міжнародних документах, конституціях, законодавстві, були вистраждані і відвойовані людством. Історія показує, що ця битва ще не закінчена, що новим поколінням потрібно знову і знову захищати свої права. В